

DOI: [https://doi.org/10.37100/2616-7689/2020/7\(26\)/5](https://doi.org/10.37100/2616-7689/2020/7(26)/5)

УДК 338.246.64 : 378.746

JEL CLASSIFICATION: Q 56; H 4

**ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ТА ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

**PRIORITY DIRECTIONS AND PRINCIPLES FOR IMPLEMENTATION OF STATE
POLICY FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

Віра КУЦЕНКО,

доктор економічних наук,

*Державна установа «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку*

Національної академії наук України», Київ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3102-0744>

Vira KUTSENKO,

Doctor of Economic Sciences,

*Public Institution «Institute of
Environmental Economics and Sustainable*

Development of the National Academy of

Sciences of Ukraine», Kyiv

Олена ГАРАЩУК,

доктор економічних наук,

Державна служба якості освіти України, Київ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5572-5357>

Olena GARASHCHUK,

Doctor of Economic Sciences,

State service of education quality of

Ukraine, Kyiv

Олексій ТОПЧІЙ,

кандидат економічних наук,

*докторант Державної установи «Інститут
економіки природокористування та сталого*

розвитку Національної академії наук України»,

Київ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6414-0561>

Oleksiy TOPCHIIY,

Candidate of Economic Sciences,

*Doctoral candidate Public Institution
«Institute of Environmental Economics and*

Sustainable Development of the National

Academy of Sciences of Ukraine», Kyiv

Досліджено сутність сталого розвитку, визначено правові, економічні, соціальні, гуманітарні й організаційні основи та чинники його забезпечення. Наголошено на важливості державної політики у сфері сталого розвитку. Обґрунтовано ідеї, методи та перспективні напрями впровадження механізмів реалізації пріоритетних завдань сталого соціо-еколого-економічного розвитку.

Ключові слова: *сталий розвиток, трансформація, людський потенціал, моделювання, реформування, інноваційна діяльність.*

The article notes that during the current period of Ukraine undergoing fundamental transformations in the economy and society as a whole. In this regard, there is a need to form a new socio-economic model designed to ensure sustainable development. It also corresponds to Ukraine's aspirations for integration into the European community. However, today the situation on the implementation of the principles of sustainable development in Ukraine is unsatisfactory, which, in particular, is expressed in the low standard of living of the population and its social protection, as well as in the inadequacy of measures taken in the field of environmental protection. This situation requires the construction of an integrated system of state policy aimed at ensuring sustainable development, which includes coordination of activities in the environmental, financial, economic and social spheres. All this should contribute to the protection of national interests, ensuring security for every citizen and society as a whole.

In this regard, it is noted that in Ukraine there are significant problems in terms of accessibility of social services, ensuring social justice, achieving economic efficiency and environmental safety. The solution to these problems should be facilitated by the current decentralization policy. Within its framework, the creation of united territorial communities is taking place, which should positively affect the provision in each of them of conditions for the implementation of the principles of sustainable development. Indeed, it is on the territory of such communities that there are prerequisites for overcoming the structural imbalances that take place in the economy and condition the irrational use of all resources, including natural ones. As a result of this, the technogenic load

on the environment should decrease. The study of social security problems at the level of the united territorial communities, including monitoring of its main indicators, gives reason to assert the need to improve the management system, which should ensure the accessibility of social goods and fairness in their distribution.

Thus, ensuring sustainable development should be considered as a priority area of socio-economic development of Ukraine. This provides for such public policy measures as: the provision of unemployment benefits; ensuring a constant increase in the well-being of the population and strengthening its social protection; reduction of inflation and ensuring economic growth due to the successful solution of scientific and technical problems, including the introduction of effective forms of combining science and production; increasing environmental requirements for the economy. All this should contribute to the realization of the goal of achieving sustainable development.

Key words: sustainable development, transformation, human potential, modeling, reforming, innovation.

Сталий розвиток – це такий розвиток суспільства, який задовольняє потреби нинішніх поколінь і не ставить під загрозу можливості наступних поколінь задовольняти свої потреби.

«Наше спільне майбутнє». Звіт комісії ООН під керівництвом Гру Харлем Брундтланд, 1987 р.

Постановка проблеми. XXI століття – епоха глобальних змін, котрі охопили і нашу державу. Україна переживає період трансформацій та фундаментальної перебудови, інтеграції в суспільно-політичній і соціально-культурній сферах. Під впливом цих процесів виникає необхідність реформування суспільного життя, створення нової моделі, що забезпечить сталий розвиток. До речі, в Європейському Союзі пріоритетним визначено сталий багатофункціональний розвиток, що включає стимулювання інвестиційної активності та корегування демографічного становища.

Наразі ситуація в Україні стосовно сталого розвитку є загрозливою, що спричинено низкою негативних факторів, а саме:

- низьким рівнем та якістю життя населення;
- недостатнім обсягом його доходів, необхідних для забезпечення повноцінного відновлення життєдіяльності;
- соціальними протиріччями між декларуванням усебічного соціального захисту і реальною незахищеністю громадян;
- незадовільною якістю медичного обслуговування населення;
- несприятливими житлово-комунальними умовами;
- зростанням рівня захворюваності населення, насамперед у регіонах із значним забрудненням довкілля;
- відставанням інтелектуального розвитку громадян від суспільних вимог;

- низьким рівнем матеріально-технічного та інформаційного забезпечення галузей соціальної сфери;

- послабленням ділової активності населення та порушенням морально-психологічного клімату в суспільстві тощо.

Надзвичайні техногенні й соціальні ситуації завдають країні значних збитків, подолання яких потребує цілісної системи державної політики, спрямованої на забезпечення сталого розвитку, координації відповідних заходів в економічній, фінансовій і соціальній сферах, що сприятиме захисту національних інтересів, гарантуванню безпеки кожному громадянину і суспільству загалом.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Останнім часом зазначеній проблемі присвячено багато наукових досліджень таких учених, як: О. Амоша, С. Біла, В. Білоус, В. Богомолів, О. Данільян, М. Долішній, П. Друкер, Г. Євтушенко, Г. Єгіазарян, Б. Заболоцький, І. Кінаш, Г. Клейнер, Г. Костенко, В. Кремень, О. Крючок, Н. Кушнір, М. Палічева, О. Пасінська, А. Самійло, Ю. Сачков, Г. Ситник, Ю. Тюленева, Д. Ушаков, О. Хомра, Т. Цвігун, І. Чернов, Т. Янковець та інших.

Проте соціально-економічний стан в Україні потребує активізації державної політики, спрямованої на досягнення сталого (стабільного) соціально-економічного розвитку, що і є метою статті.

Виклад основного матеріалу. Суспільне виробництво – це єдність форми, змісту, відповідності між рівнем розвитку

продуктивних сил і формою економічних відносин, що сприяє забезпеченню пропорційного та збалансованого (головний принцип щодо продуктивних сил) сталого розвитку, визначенню критеріїв його досягнення. Стосовно останнього необхідно дотримуватися таких вимог:

- здатність соціальної сфери функціонувати в умовах розширення галузей і виробництва, що мають життєво важливе значення для суспільства;
- досягнення необхідної якості життя та його підтримання;
- стійкість фінансової системи щодо забезпечення сталого розвитку;
- відповідність природно-ресурсного потенціалу вимогам самозабезпеченості суспільного відтворення, а також критерію їх ефективного використання, зокрема з позицій зростання обсягів продукції з вищим ступенем перероблення при оптимальному співвідношенні експорту та імпорту.

Модель сталого розвитку передбачає збалансоване вирішення соціальних і економічних завдань, збереження навколишнього природно-ресурсного потенціалу, а також пріоритетність функціонування екологічної складової сталого розвитку.

Оскільки наразі існують протиріччя між необмеженими потребами людини та обмеженими ресурсами, надзвичайно важливим завданням є забезпечення оптимізації перших, що дасть змогу сформуванню необхідної системи цінностей, орієнтуючи їх на самовідновлювальну здатність природи, сумісність із нею тощо.

Сталий розвиток в Україні пов'язаний із:

- подальшим зростанням і підвищенням конкурентоспроможності економіки;
- інтенсифікацією наукоємних високотехнологічних виробництв;
- підвищенням ефективності інвестиційних процесів;
- суттєвим скороченням тіньової економіки;
- активізацією участі України в міжнародних економічних і фінансових організаціях;
- посиленням захисту соціальних національних інтересів для забезпечення розвитку соціально орієнтованої національної економіки тощо [1].

Зазначене досягається, на думку Омарова Ш.А.-огли, шляхом взаємодії всіх складових моделі сталого розвитку (рис.).

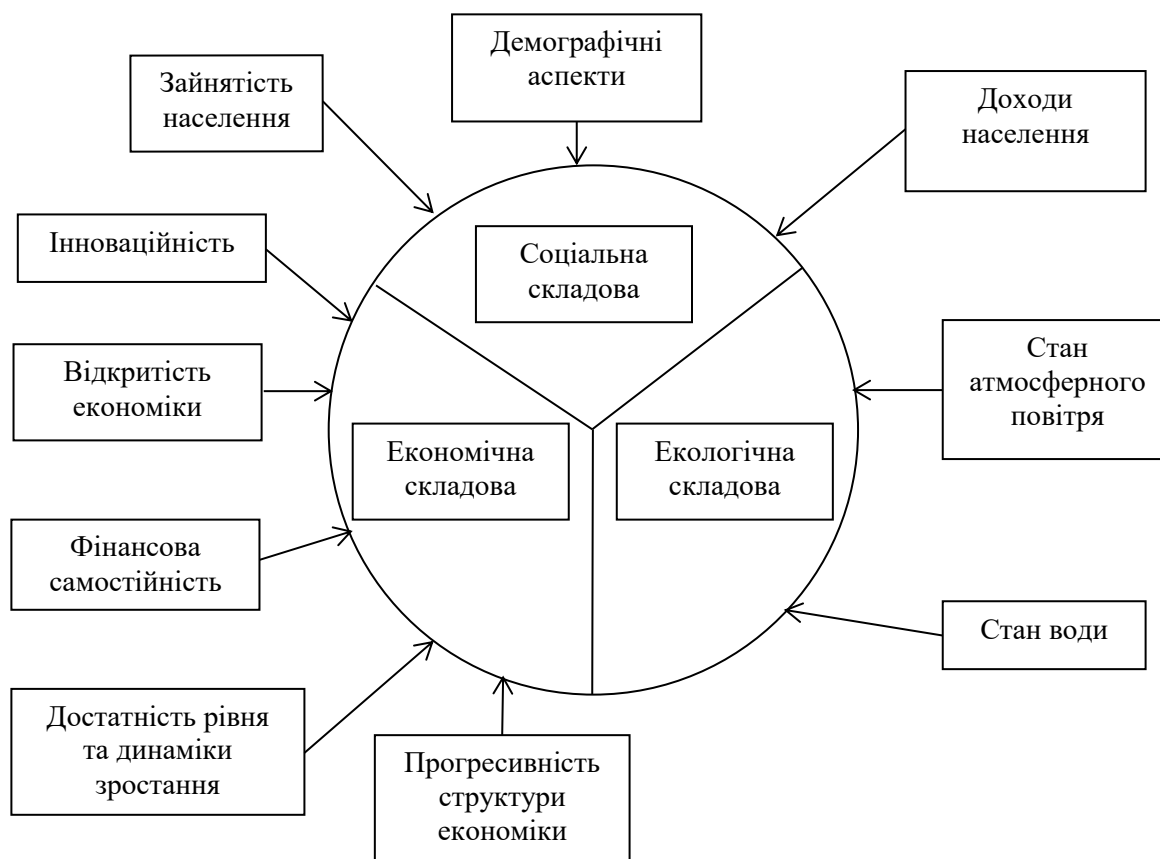

Рис. Основні складові моделі сталого розвитку (розроблено на основі [2, 3, 4])

Зі сталим розвитком пов'язана категорія *безпека*, тобто поєднання соціальних, економічних й екологічних факторів і умов, які забезпечують соціально-економічну сталість й ефективність суспільства, спрямовані на поліпшення якості життя населення та збереження навколишнього природного середовища. Погіршення екологічного стану довкілля спричиняє виникнення небезпек перш за все для здоров'я людей [5], тому вкрай важливими завданнями є:

- підтримка життєзабезпечувальних функцій природних екосистем біосфери;
- раціональне використання природних ресурсів та оздоровлення середовища проживання населення;
- цільове витрачання коштів, призначених для природоохоронних заходів;
- організація екологічної освіти насамперед серед дітей, підлітків, молоді;
- досягнення необхідних загальноекономічних показників достатнього рівня життя;
- суттєве зниження антропогенного і техногенного навантаження на навколишнє природне середовище, яке наразі в Україні суттєво перевищує відповідні показники багатьох європейських держав. Як результат, тривалість життя населення у нас значно нижча, ніж, скажімо, у скандинавських країнах і навіть сусідній Польщі.

У таких умовах важливою проблемою є забезпечення соціальної доступності та справедливості, економічної ефективності, екологічної безпеки, іншими словами – сталого розвитку. Реалізація цих заходів на тлі децентралізації потребує особливої уваги, а створення об'єднаних територіальних громад повинно позитивно вплинути на рівень їх соціальної безпеки. Саме на території громади сформовані передумови для подолання структурних диспропорцій в економіці, що призводять до нераціонального використання всіх ресурсів, у тому числі природних, зменшення техногенного навантаження на довкілля.

Наприклад, досвід Німеччини свідчить, що на рівні агломерацій є більше можливостей для переходу від використання застарілих технологій та обладнання до активного впровадження ресурсозберігаючих і соціально безпечних. Зазначене передусім стосується каналізаційного господарства. У багатьох об'єднаних територіальних громадах Черкащини, зокрема Канівській і

Степанецькій, очисні споруди перебувають у незадовільному технічному стані та перевантажені, каналізаційне обладнання зношене й потребує капітального ремонту і реконструкції [6].

У межах об'єднаної територіальної громади також краді передумови для подолання поляризації суспільства порівняно з країною загалом чи регіонами. Наразі, згідно із статистичними даними, частина суспільства отримує надприбутки, інша – соціально вразлива й потребує державної підтримки. Останньому, виходячи із світового досвіду, має сприяти стимулювання продуктивності праці – важливої передумови економічного зростання, а також активне впровадження принципів державно-приватного партнерства.

Дослідження соціальної безпеки на рівні об'єднаних територіальних громад, тобто моніторинг основних показників, дає підстави стверджувати про необхідність удосконалення системи управління, що забезпечить соціальну доступність і справедливість.

Сталий розвиток передбачає: досягнення стабільності в суспільстві, динамічності економічного розвитку; створення передумов для гармонійного розвитку людини; розширення соціальних функцій підприємств до обсягів, які сприяють підвищенню ефективності бізнесу, запобіганню зростання непродуктивних витрат і зниження рентабельності; поширення соціального партнерства, тобто системи взаємодії роботодавців, державних органів і представників найманих працівників, що забезпечує пошук взаємоприйнятних рішень у сфері регулюванні трудових та інших соціально-економічних відносин, відносин між працею і капіталом, сукупним роботодавцем і працівниками щодо оптимального розподілу валового внутрішнього продукту, критеріїв і механізмів досягнення соціальної справедливості, формування оптимальних умов відтворення робочої сили і розвитку особистості.

Значна частина цих заходів пов'язана із можливістю реалізації загроз безробіття, поглибленням значної та необґрунтованої диференціації доходів населення. Якщо порівняти місячну зарплату керівника нафтогазового підприємства – 24 млн грн та освітянина (з усіма надбавками) – 7 тис. грн, то очевидно, що виховання, підготовка

головної продуктивної сили у нашій країні оцінюється досить низько. Саме цим спричинена різниця в доступності до власності та влади на різних рівнях.

Поляризація доходів населення призводить до соціально-економічних протиріч, соціальних вибухів, підриває стимули до праці, знижує її ефективність, а також темпи економічного розвитку країни. Тому необхідно підвищувати роль держави в посиленні соціальної відповідальності бізнесу щодо вирішення проблем, пов'язаних із загостренням соціальних ризиків.

Державна діяльність у зазначеному напрямі повинна спрямовуватися на таке:

- ефективне використання природних і людських ресурсів;
- активізацію законо- та нормативнотворчої діяльності, поступове поліпшення стандартів життєдіяльності населення та покращення стану довкілля;
- забезпечення державної політики соціально-економічного розвитку, розробки й реалізації нормативно-законодавчих актів у сфері охорони навколишнього природного середовища, економічного механізму управління природокористуванням;
- подальшу гармонізацію національного законодавства з охорони довкілля;
- сприяння створенню передумов для сталого розвитку тощо.

Наразі забезпечення сталості розвитку потребує:

- створення центрів високих технологій, які б сприяли зниженню викидів шкідливих речовин в атмосферне середовище;
- реструктуризації та подальшого розвитку науково-дослідних і проектних інститутів;
- стимулювання діяльності регіональних венчурних фондів;
- прискорення інтеграції України до глобального інноваційного простору.

Останнє, до речі, не лише визнають усі держави, а й становить предмет особливої уваги в Стратегії розвитку країн Європейського Союзу «ЄС-2020». Зокрема, у ній передбачається необхідність розв'язання основних проблем у сфері інформатизації, обмін досвідом щодо створення базису для подальшої співпраці України з Європейськими державами в контексті розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Ці технології являють собою інтеграцію телекомунікацій, комп'ютерів, програмного забезпечення, накопичувальних

та аудіовізуальних систем, які дають змогу користувачам створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію тощо [7, с. 288].

Держава перш за все має забезпечити умови для розвитку інноваційної діяльності із залученням інвестицій, захисту прав інтелектуальної власності. Їй належить вирішальна роль у подоланні ризиків щодо сталого розвитку. Ризик – це не лише втрата частини ресурсів, недоотримання прибутку або ж поява додаткових витрат унаслідок здійснення певного виду господарської діяльності, але й відсутність необхідної інформації. Тобто ризикова ситуація виникає і за умов її недостатності, неточності та навіть надмірності. Ризик став об'єктивною реальністю соціально-економічного життя, яким не можна нехтувати. У багатьох країн світу соціальна інфраструктура, що суттєво впливає на забезпечення сталого розвитку, фінансується державою, тому більшість об'єктів соціальної сфери називається бюджетними.

Це означає, що соціальна політика реалізується через соціальну економіку, яка передбачає необхідність розв'язання соціальних проблем, подолання соціальних небезпек. Серед останніх виділяють: концептуальні; ідеологічні; мовні; онтологічно-гносеологічні; етичні, що створюють ціннісні орієнтири та межі соціальних прийомів поведінки; естетичні, які визначають ідеали і стандарти прекрасного, допустимого й недопустимого в мистецтві; політико-управлінські, котрі полягають в обмеженні тих чи інших соціальних сфер, груп і соціокультурних практик; інформаційно-освітні, тобто перешкоджання поширенню, використанню, володінню інформацією і регулюванню знаннями та навиками в суспільстві; економічні – обмеження щодо пересування, володіння матеріально-економічними ресурсами та їх символічними еквівалентами (грошима, акціями тощо); структурно-демографічні обмеження, пов'язані з поселенською, класовою, іншими структурами населення [7, с. 54–55].

Сталий розвиток, як відомо, сприяє формуванню соціальної держави та запобіганню негативним явищам, зокрема поглибленню соціально-економічної диференціації, зростанню бюджетного дефіциту та, відповідно, розвитку соціальних галузей за залишковим принципом.

Тому важливо своєчасно передбачувати та нейтралізувати реальні й потенційні загрози сталому розвитку в Україні. Однією з причин його низького рівня є недостатня частка обробної промисловості та машинобудування у промисловому виробництві. В цих умовах украї важливо зміцнювати трудовий потенціал для подолання вказаних недоліків, що можливо, зокрема, шляхом розширеного відтворення населення та збільшення тривалості його активного трудового періоду, а саме:

- поліпшення стану здоров'я населення та зниження його смертності, особливо в працездатному віці;
- створення умов для забезпечення загальнодоступної, своєчасної та якісної медичної допомоги для всіх верств населення;
- запровадження системи загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування;
- розширення можливостей загальнодоступного повноцінного оздоровлення населення та поліпшення екологічної ситуації в Україні, яка, на переконання фахівців, не сприяє сталому розвитку.

Не менш важливими у цьому контексті є:

- покращення каналізаційних мереж у комунальному господарстві та ліквідація диспропорцій між потужностями системи водопостачання й очищення стічних вод;
- посилення інвестиційної підтримки екологічно небезпечних галузей промисловості, перш за все металургійної, хімічної, нафтохімічної, а також енергетики стосовно впровадження новітніх енергозберігаючих, екологічно чистих технологій;
- підвищення якості питної води;
- успішне вирішення екологічних проблем, обумовлених передусім істотним недофінансуванням заходів щодо поводження з відходами, у тому числі токсичними, а також охорони природних ресурсів;
- упровадження системи технологічних нормативів на скиди забруднених речовин, що відповідають законодавству Європейського Союзу тощо [8].

Отже, основними принципами сталого розвитку повинні бути:

- об'єктивність, наукова обґрунтованість з урахуванням досягнень природничих і суспільних наук;

- практичність, тобто застосування індикаторів сталого розвитку для здійснення діагностики загроз;

- комплексність – можливість поєднувати та відображати економічні й соціальні аспекти сталості;

- однозначність інтерпретації для осіб, які приймають рішення щодо подолання та мінімізації впливу загроз;

- чіткість побудови, прозорість, простота і зрозумілість;

- гнучкість і відображення змін соціальної політики щодо забезпечення сталості;

- репрезентативність для міжнародних і міжрегіональних порівнянь;

- відповідність чинним нормам, стандартам тощо.

Дотримання зазначених принципів дасть змогу суттєво поліпшити економічну ситуацію в країні, у тому числі шляхом мінімізації тіньової економіки та корупції. Згідно з даними іноземних фахівців, прямі втрати України від останньої щорічно сягають 15 млрд дол. США, а тіньовий складник оцінюється на рівні 45–50 % від величини валового внутрішнього продукту (у західних державах – 5–10 %) [9].

Висновки. Пріоритетним напрямом соціально-економічного піднесення України є забезпечення сталого розвитку, що передбачає: надання допомоги по безробіттю; постійне підвищення добробуту населення та його соціального захисту; зниження інфляції та економічне зростання внаслідок успішного вирішення науково-технічних завдань, упровадження дієвих форм об'єднання науки і виробництва; посилення екологічних вимог до економіки, розвиток якої, з одного боку, призводить до гострих екологічних проблем, а з іншого – закладає основи для їх подолання.

Цьому має сприяти також реалізація законів України «Про засади державної регіональної політики» і «Про співробітництво територіальних громад». Останній визначає організаційно-правові засади, принципи, форми і механізми співпраці територіальних громад, її стимулювання, фінансування та контролю [10, 11]. Відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» місцевому самоврядуванню частково передано функції держави у сфері соціально-економічного розвитку регіонів, соціального захисту населення, утримання

закладів охорони здоров'я й освіти, транспорту, житлового фонду. Тобто йдеться про стратегічний розвиток територій із дотриманням принципів сталості.

Зазначене, на наше переконання, сприятиме подоланню загроз сталому розвитку, пов'язаних із національними інтересами центру і регіонів, порушенням використання людського потенціалу шляхом:

- формування комплексного механізму державного управління сталим розвитком;
- створення державою умов для реалізації соціо-еколого-економічного потенціалу та капіталу, демографічного відтворення, відповідної інфраструктури, повноцінної зайнятості населення, підвищення його доходів;
- вибору концептуальної моделі розвитку України та її регіонів, моніторингу аналізу і нейтралізації загроз сталості;
- розширення підприємництва і виробництва, створення нових робочих місць як складової стимулювання не лише економічного зростання, а й сталого розвитку загалом.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» № 287/2015 від 26 травня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.
2. Омаров Ш.А.-огли. Оцінка сталого розвитку регіонів України / Ш.А.-огли Омаров // Проблеми економіки. – 2014. – № 3. – С. 139–150.
3. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. акад. НАН України, д.т.н., проф., заслуженого діяча науки і техніки України Б.Є. Патона. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2012. – 72 с.
4. Сталий розвиток регіонів України / наук. кер. проекту М.З. Згуровський; Міжнародна рада з науки (ICSU); Світовий центр даних «Геоінформатика і сталий розвиток»; Ін-т прикладного системного аналізу НАН України і МОН України. – К.: НТУУ «КПІ», 2009. – 197 с.
5. Куценко В.І. Соціальний розвиток у контексті попередження техногенних й екологічних небезпек / В.І. Куценко, О.В. Гаращук, Г.І. Євтушенко // Економіка природокористування і охорони довкілля: зб. наук. пр. / Державна установа «Інститут

економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2017. – С. 27–34.

6. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» № 2411-VI від 1.07.2010 р.: ред. 08.07.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2411-17>.

7. Третяк В.П. Розвиток соціальної інфраструктури України в умовах глобалізації: дис. ... доктора екон. наук: 08.00.03 / Третяк Вікторія Павлівна. – Харків, 2015. – 409 с.

8. Шевчук Л.Т. Медико-соціальні аспекти використання трудового потенціалу: регіональний аналіз і прогноз / Л.Т. Шевчук; Інститут регіональних досліджень НАН України. – Л., 2003. – 489 с.

9. Грінченко А.Ю. Визначення факторів та прогнозування показників економічної безпеки держави / А.Ю. Грінченко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2018. – Вип. 17, ч. 1. – С. 72–76. – (Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»).

10. Закон України «Про засади державної регіональної політики» № 156-VIII від 05.02.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/156-19>.

11. Закон України «Про співробітництво територіальних громад» № 1508-VII від 17.06.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1508-18>.

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2015). Ukaz Prezydenta Ukrayiny «Pro rishennya Rady natsional'noyi bezpeky i oborony Ukrayiny» vid 6 travnya 2015 roku «Pro Stratehiyu natsional'noyi bezpeky Ukrayiny» № 287/2015 vid 26.05.2015 r. [Decree of the President of Ukraine «On the Decisions of the National Security and Defense Council of Ukraine» of 6 May 2015 «On the National Security Strategy of Ukraine» No. 287/2015 dated 26.05.2015] Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> [in Ukrainian].
2. Omarov, Sh.A. Ohlu (2014). Otsinka staloho rozvytku rehioniv Ukrayiny [Assessment of sustainable development of Ukrainian regions]. *Problemy ekonomiky*, 3, 139-150 [in Ukrainian].

3. Paton, B.Ye. (Eds.) (2012). *Natsional'na paradyhma staloho rozvytku Ukrayiny* [National paradigm of sustainable development of Ukraine]. Kyiv: Public Institution «Institute of Environmental Economics and Sustainable Development of the NAS of Ukraine» [in Ukrainian].
4. Zhurovsky, M.Z. (Eds.) (2009). *Stalyy rozvytok rehioniv Ukrayiny* [Sustainable development of Ukrainian regions]. Kyiv: National Technical University of Ukraine «Kyiv Politechnic Institute» [in Ukrainian].
5. Kutsenko, V.I., Garashchuk, O.V. & Yevtushenko, H.I. (2017). Sotsial'nyy rozvytok u konteksti poperedzhennya tekhnohennykh y ekolohichnykh nebezpek [Social development in the context of technogenic and environmental hazards prevention]. *Ekonomika pryrodokorystuvannya i okhorony dovkillya: zbirnyk naukovykh prats'* [Economics of environmental management and protection of the environment: collection of scientific works], 27-34 [in Ukrainian].
6. Verkhovna Rada of Ukraine (2018). Zakon Ukrayiny «Pro zasady vnutrishn'oi i zovnishn'oyi polityky» № 2411-VI vid 01.07.2010 r. red. 08.07.2018 [Law of Ukraine «On the principles of domestic and foreign policy» No. 2411-VI dated 01.07.2010 in the edition 08.07.2018] Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2411-17> [in Ukrainian].
7. Tretyak, V.P. (2015). Rozvytok sotsial'noyi infrastruktury Ukrayiny v umovakh hlobalizatsiyi [Development of social infrastructure of Ukraine in the conditions of globalization]. *Doctoral dissertation*. Kharkiv. Ukrainian State University of Railway Transport.
8. Shevchyk, L.T. (2003). *Medyko-sotsial'ni aspekty vykorystannya trudovoho potentsialu: rehional'nyy analiz i prohnoz* [Medico-social aspects of the use of labor potential: regional analysis and prognosis]. Lviv: Institute for Regional Studies NAS of Ukraine [in Ukrainian].
9. Hrinenko, A.Yu. (2018). Vyznachennya faktoriv ta prohnozuvannya pokaznykiv ekonomichnoyi bezpeky derzhavy [Determination of factors and forecasting of economic security of the state]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo* [Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy]. 17(1), 72-76 [in Ukrainian].
10. Verkhovna Rada of Ukraine (2014). Zakon Ukrayiny «Pro zasady derzhavnoi rehional'noyi polityky» . № 156-VIII vid 5.02. 2015 r [Law of Ukraine «On the principles of state regional policy» No. 156-VIII dated 5.02.2015] Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/156-19> [in Ukrainian].
11. Verkhovna Rada of Ukraine (2014). Zakon Ukrayiny «Pro spivrobitnytstvo terytorial'nykh hromad» № 1508-VII vid 17.06. 2014 r. [Law of Ukraine «On cooperation of territorial communities» No. 1508-VII dated 17.06.2014] Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1508-18> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 05 грудня 2019 року